

בזמן השיעור לא הרגשתי שום כאב

רבנו בעצמו הודה בעובדה זו!
אולי מבלי משים, אולי מפני שהוצרך לכך.
הרופא הגיע כדי להמשיך ולעקוב אחר מצב בריאותו. נכנס אל הקר
דש פנימה וביקש לברר את סוג הכאב, את עצמתו בכל מיני מצבים,
למען ידע להתאים את דרך הטיפול.
"איך כאב לרב לפני זמן השיעור?"
הגדיר לו רבנו במילים ספורות את עצמת הכאב.
"ועכשיו, כשהרב הלך מהבית לשיעור, איך היו הכאבים אז?"
הגדרה קצת שונה לעצמת הכאב הייתה בפי רבנו.
"ואיך היו הכאבים בזמן השיעור?"
שתיקה...
חשב הרופא כי רבינו לא שמע טוב את השאלה, ולכן חזר ושאל.
"איני יודע!" נשמעה התשובה שהפתיעה את הרופא.
"מה זאת אומרת, הרב אינו יכול להגדיר את הכאבים בזמן השיעור?"
עור?
"בזמן השיעור לא הרגשתי שום כאב", נשמעה התשובה הברורה.

שמחות צאצאיו

"אין לי זמן" - הביטוי השגור ביותר בפי רבנו. מפני הטיעון הנורא הזה, שאין לו תשובה בעולם, נדחים כל העניינים האחרים. כל רגע נמנר בפלס וזהב.

ומה קורה בזמן שמחה, יום שבו זכה רבנו להוביל את בתו לחופה עם חתן תלמיד חכם בן גדולים? מה עושים ביום שהשמחה עולה על גדוהיה, נשפכת אל ירכתי הלב ומוצאת מסילות אף לפניהם של כל הקרובים?

לרבנו הייתה משנה סדורה בעניין זה.
על יהודי לעשות את רצון בוראו בכל מצב, בעיתות צער כבעיתות שמחה. אנא עבדא דקדושא בריך הוא, ומה שנצטוונו נעשה.
כך היה בליל חתונת בתו הצעקנית, מרת לאה ע"ה, שבאה בברית הנישואין עם חתנו הגאון רבי עזריאל איערבאך שליט"א.
את אשר אירע באותה חתונה סיפר לימים מרן הגרש"ז איערבאך ידע"א:

היה זה באחד מימי חול המועד. הזמן היחיד שבו היה רבנו יוצא מגדרו כליל. זהו הזמן היחיד במשך השנה שהיה יוצא מביתו ל"ביקורים".

המחונתנים הגדולים היו מבקרים זה אצל זה. בראשונה היה מרן הגרש"ז איערבאך צ"ל עולה אל הבית שבסמטת חנן. ביום שלאח-רי היה רבנו עולה במדרגות הבית ברחוב "הרב פרוש" בשכונת שערי חסד.

משך הביקור עצמו לא עלה על שש דקות. בשש הדקות הללו עלו שלושה עניינים לדיון. כל נושא לוכן בזמן שאינו עולה על דקה עד דקה וחצי.

הנושא האחד היה בדיני בורר. מרן הגרש"ז בירר אם יש בו דין בורר בכלי. רבנו הזכיר את דעת ה"חיי אדם" וה"מנחת חינוך" בגדר בורר. מרן הגרש"ז העלה צד נוסף, ואז פסק רבנו את פסקו שיש לסמוך על דבריהם.

הנושא השני נסב על הלכה חמורה בענייני ערוב. הנושא השלישי שהעלה מרן הגרש"ז היה אם ל"משהו" יש גם שיעור, ונפקא מינה לעניינים שונים למעשה. רבנו הזכיר מיד שאכן "השד חמד" אומר כך, אבל לדעתו זה הידור גדול ואינו מעיקר הדין. בקצרה ובתמציתיות דנו שני ענני ההלכה בשלושה עניינים שונים זה מזה.

וכן נסתיים הביקור.
בשנעשה מרן הגרש"ז איערבאך את דרכו אל ביתו. פלט מי שהתלווה אליו מילים המביעות את מליאתו מן ה"הלך לך" שלא היה מורגל אליו כל כך. הכל מתנהל בקצרה, בתמציתיות, במהירות שכזאת. מרן הגרש"ז איערבאך אמר ללמדו בחיך: "היטט איז ער שוין גולד" - "היום הוא כבר זהב. בשמחת חתונתו של בני, רבי עזריאל, הוא שהה בשמחה עד השעה עשר בלילה. כשהגיעה השעה עשר בלילה פתאום אני רואה שהוא קם והולך. ניסיתי לעכבו, אחזתי בשרוולו, ניר-סיתו לשכנעו שישאר עוד מעט. האם סבור הנך שניסיונותי הצליחו? כמה שהפצתי בו, לא הועיל כלום, הוא קם והלך. אצלו אין חכמות, סדר הוא סדר, יש לו קביעות של סדר לימוד, ואחר כך הוא צריך ללכת לישון כדי שהוא יוכל לקום לפנות בוקר וללמוד".

"כדי צילום"

אם דבר מפורסם הוא שכמעט בלתי אפשרי להוציא את רבנו מביתו לכנס ציבורי כלשהו או לשמחה - הרי שמתמיד היו יוצאים מן הכלל, והם חברי חב"ת "תפארת בחורים".

ליומי השיעור וחברי החברה היו בעלי זכות מיוחדת: אם הם מד-מינים אותו לשמחתם, הוא נעתר ומופיע ברוב הדר, מפאר את השמחה בנכונותו.

האם לפחות בחתונות אלו הוא מתיישב בכיסול הזמן אינו בוע?

הבה נציג מעשה שהיה:

היה זה לפני שנים רבות, אחד מחברי "תפארת בחורים" השיא את בנו. כרבה של החברה הגיע רבנו אל השמחה ברוב הדרו ופיארה בנר-כחותו.

הלילה ברציפות ולהשלים את השינה בשעות הבוקר. היו זמנים שני-סה לקבוע לימוד רצוף במשך כל היום ובתחילת הלילה. היו תקופות שהלך לישון בתחילת הלילה ולמד מחצות הלילה עד הבוקר וכל היום כולו. מתוך הניסיונות השונים הבחין, שהזמן המעולה ביותר ללימוד באיכות - הזמן שדעתו צלולה ביותר ומתאפשר לו לשקוע בעיון - הוא זמן אשמורת הבוקר. מאז הוא קבע לעצמו את סדר הלימוד 30-2: בלילה עד שש בבוקר.

לכן, אם יתחיל להתפלל ותיקין, יהיה עליו להפסיק את רצף הלימוד שהורגל בו. הסדר הקבוע ישתנה בכל יום לזמן אחר, והלימוד בצלי-לות הדעת לפי סדר קצוב ומוגדר הוא חשוב יותר מן המעלה הגדולה של תפילת ותיקין.

אכן, הלימוד בצלילות הדעת עומד מעל הכל. הוא העיקר, הוא תכלית הבריאה, עד שאפילו תפילת ותיקין, שהז"ל הפליגו עד מאוד בשבחיה, נדחית מפניה.

עוד לדמנו מכאן, שהלימוד בצלילות הדעת תלוי בקביעת הלימוד לסדר של שעות קצובות ומדורות ומראש. הסדר וצלילות הדעת בלימוד התורה, הם עיקר תכלית הבריאה, עד שכל דבר אחר הוא בגדר טפל לעיקר!

גם חושך לא יחשיך

כיוון שקבע רבנו את שעות האשמורת האחרונה של הלילה כ"סדר" לימוד, הרי הוא מתקיים על ידו בכל מצב ובכל תנאי, יהיה מה שיהיה. תיאור נורא נשמע מפי נכדו, שהופקר לשמשו בלילות שנים רבות: את שבר הענן הפתאומי שתקף את ירושלים באחד מלילות חודש ניסן, לא יסכחו רבים. הדבר אירע בפתאומיות. אחרי זמן רב שכלל לא ירד גשם, לפתע, באמצע חודש ניסן ובריקו הברקים ונשמעו קולות הרעמים.

בסמטת חנן קם רבנו בשעה הקבועה והקצובה - 2:30 בלילה. רוכן על תלמודו, שום דבר בעולם לא חייבו מסדרי לימודו הקבועים.

גם לא החושך!

אף לא העלטה!

כשם ששבר הענן בא בפתאומיות מבלי להודיע לשום ברייה בער-לם, כך גם לא הודיע דום החשמל על ניתוקו מארון החשמל שבבית. כל האורות כבו מבלי התרעה מוקדמת ומבלי שניתנה שהות להתכונן בהתאם.

בבית שברחוב חנן השתררה עלטה מוחלטת.

לא ידע הנכד מה לעשות במצב כגון דא, אולם קול לימודו של הסבא לא השתנה ככהוא זה, לא ניכר באותו ניגון מתוך נצחיו שום שינוי. הניגון הוא אותו ניגון, והלימוד הוא אותו לימוד. ממשיך הוא ללמוד בעל פה את המשך הסוגיה כאילו מאיר החדר באור יקריות.

דקות מספר גישש הנכד את דרכו אל ארון החשמל. הרים את המתג פעם אחר פעם, אך שום תגובה לא באה. ניסה פה וניסה שם, אך הארון הדומם לא הראה שום אותות חיים.

וכמו בהתרהס, קול הלימוד ממשיך להדהד בבית גם בעלטה. רבנו המשיך ללמוד את הגמרא מהמילה שבה אחז, המשיך לומר בעל פה גם את דברי רש"י והתוספות ואת דברי הראשונים.

גישש הנכד את דרכו, נעמד סמוך לסבא ולא אמר מילה. הסבא ממשיך ללמוד, והוא אינו שם לב, כביכול לא אירע כעת שום שינוי וכמו אינו מרגיש שמאן דהו נושף על ידו, סמוך אליו ממש.

חמש דקות תמימות עמד הנכד במרחק נגיעה ממנו, ואז מתוך החור-שך, שם רבנו לב אליו. פנה אליו ושאל: "אולי אפשר להרים את מתג החשמל?"

בדרך כשלוותיו אמר אלי: "אין לי הרבה זמן, אבל גם לא נעים לי לעשות מעשה, לקום וללכת אחרי זמן קצר. לכן תבוא אתה, תעשה מה שתעשה ותוציא אותי החוצה".

"כמה זמן רוצה הרב לשהות בחתונה?" שאלתי.

"כדי שמחת חתן", הייתה התשובה.

לא הבנתי את הרמז וביקשתי לברר במדויק.

דודי זקני הגאון הגדול רבי שלמה שמשון קרליץ צ"ל, הגדיר רבנו הסבר קצר: "הלא החתן יודע שאינו יכול לרקוד לפניו. אם כן, מה הוא רוצה? תמונת מזכרת מנוכחותי בחתונה! זהו שיעור שמחת חתן מבחינתו!"

סדרים קבועים במסמרות

פנינת הכתר בחיי רבנו, הדרך העיקרית להתמדתו הנוראה והמר-בהילה, היא באמצעות קביעת סדרים ברורים, קצובים ומדויקים. לאחר שנקבעו, אין רבנו זו מהם במאומה.

דודי זקני הגאון הגדול רבי שלמה שמשון קרליץ צ"ל, הגדיר את ייחודיותו של רבנו, ובאותה הגדרה הגדיר גם "מתמיד" מהו: "התמדה אינה מהבטאת רק בלימוד התורה. 'מתמיד' פירושו, שהוא מתמיד בכל דבר שהוא עושה, בכל פעולה ובכל הליכות החיים. ישנם המתמידים רק בלימוד, יושבים במשך היום כולו ועמלים בתורה, וכזשה מגיע לע-ניינים אחרים, יכולים להופיע בשעה מאוחרת או להזניח את העניין לגמרי. מי שאינו מתמיד בכל אורחות החיים, בפועל מפסיד זמן רב שיכול היה להקדיש לתורה אילו היה מנהל את חייו בדייקנות. רבנו הוא מתמיד בכל אורחות החיים, כל פעולה הוא עושה בדייקנות עזר-מה, מקצב לכל דבר את זמנו המדויק, ואינו סוטה אף לרגע מן הזמנים שהקציב לעצמו. התמדה כזו היא התמדה האמיתית. למי שחי בצורה כזו יש הרבה יותר זמן במשך היום, מאדם שבשאר אורחות חייו אינו שומר על דייקנות".

לימוד בסדר קצוב - חשוב מתפילת ותיקין

הבה ניתר כמה דיבורים על "סדר" הלימוד העיקרי של רבנו - סדר הלילה.

השעות שבין 2:30 עד שש בבוקר מוקדשות אך ורק ללימוד התורה הקדושה בהתמדה כאוות נפשו.

אלו השעות שבהן העולם כולו, על כל הררי טרדותיו, גם בשלווה את שנתו. כן הריכוז ויישוב הדעת פועלים במלואם. בשעות אלו, אין העולם כולו תופס שום מקום. כל סדנא דארעא בטל ומבוטל כעפאר דארעא, ואין לו אלא התורה הקדושה והיא בלבד.

את סדר הלילה קבע רבנו כבר מימי נעוריו, וממנו לא זו לזי ימי חייו. על חשיבותו העצומה של סדר הלילה נלמד מתוך סיפור הבא: זמן תפילתו של רבנו הוא שקול ומדוד - בכל יום בשעה שש וחצי מתחילת התפילה.

שעה זו ברובה בדרך כלל לזמן תפילת ותיקין ברבים מימי השנה. משום כך, התעוררה תמיהה בקרב רבים: מדוע אין רבנו מתפלל כוותר-קין? הלא סדר לימודו מתחיל כבר באמצע הלילה, מדוע לא יתאים במעט את זמן התפילה לזמן הנץ החמה ויקיים בעצמו "ייראוך עם שמי"?

באחד הימים תמהתי על כך בפני רבנו.

פתח רבנו את סגור ליבו והחל לגולל את אשר עבר עליו בימי נעוריו. באותם הימים חיפש רבות דרך להפיק את המקסימום שיש מעשרים וארבע השעות. תהפוכות רבות עבר אז. במשך תקופה ניסה ללמוד כל

אלון בכוח

הפרייז...

הוא נשמע כמו אדם שעצרו לו את זרימת החמצן למספר דקות. כשישב עמם, נראה היה כחנוק, ללא אוויר, ואילו אליו הוא פנה במין אנתרופוזה, כביכול שחררו לו בזה הרגע את החסימה בדרכי הנשימה.

כל מי שעמד מן הצד וראה את יחסו לשני סוגי השאלות, התחיל להסתכל על העולם בפרספקטיבה אחרת. השאלות של העסקנים, ענייני הקואליציה, ההישגים וכל הדומה להם, אמנם קיימים בעולם, ואם הם טעונים הכרעה – צריך להכריע. אולם השאלה שעומדת בדומה של עולם היא: כיצד רוצה הקב"ה שנאכל אשכולית בכפתי בשבת? מסיים הגר"י דרזי שליט"א ואומר: באותו רגע קיבלתי על עצמי החלטת ברזל ממש. שלעולם לא אשאל אותו שום שאלה עצמי שאלה של תורה ממש. עד אז היו אנשים שונים מבקשים ממני לברר אצלו את דעתו בעניינים שונים, ואני הייתי מברר בעבורם. מאז אותו מעמד אני מוצא עוז בנפשי "לעצור לו את החמצן".

"נו, יש לך שאלה? מה השאלה?"

מחזה נוסף שנראה בזמן אחר: היה זה בתקופה בה עמדה על הפרק סכנת גיוס בני הישיבות הקדושות לצבא. מתחר רב שרר בקרב כל העיר סקסם בעניין. העסקנים שטיפלו בעניין לא היוו ידם מתוך ידו. באותו זמן נסע עמו כל יום הגר"י אפרתי שליט"א, בדרך לתפילה, ולא צירף אליו שום שואל בהלכה, מתוך שדן עמו בכל העניינים שהיו בהם גם מחזה נוסף שנראה בזמן אחר: היה זה בתקופה בה עמדה על הפרק סכנת גיוס בני הישיבות הקדושות לצבא. מתחר רב שרר בקרב כל העיר סקסם בעניין. העסקנים שטיפלו בעניין לא היוו ידם מתוך ידו. באותו זמן נסע עמו כל יום הגר"י אפרתי שליט"א, בדרך לתפילה, ולא צירף אליו שום שואל בהלכה, מתוך שדן עמו בכל העניינים שהיו בהם גם

מזן הגרש"ז אויערבאך אומר למלווהו בחיך: "היית איז ער שוין גולד" – "היום הוא כבר זהב. בשמחת חתונותו של בני, רבי עזריאל, הוא שהה בשמחה עד השעה עשר בלילה. כשהגיעה השעה עשר בלילה פתאום אני רואה שהוא קם והולך. ניסיתי לעכבו, אחזתי בשרוולו, ניסיתי לשכנעו שישאר עוד מעט. האם סבד הנך שניסיונותי הצליחו? כמה שהפצרת בו, לא הועיל כלום, הוא קם והולך. אצלו אין חכמות, סדר הוא סדר, יש לו קביעות של סדר לימוד, ואחר כך הוא צריך ללכת לישון כדי שהוא יוכל לקום לפנות בוקר וללמוד."

"איז אויז, אין דער אמת'ן קען מען זאגן צווי מהלכים" (העניין הוא כזה, אליבא דאמת אפשר לומר שני מהלכים). "אין זאך קען מען זאגן נאכן רמב"ן אין מלחמות..." ("מהלך אחד אפשר לומר על פי דברי הרמב"ן במלחמות...") קול דפדוף נשמע שוב, דברי הרמב"ן במלחמות מזמרים בניגון מאושר מראשיתם ועד סופם.

"אז, גאנץ גוט, גאנץ גוט" ("טוב מאוד, טוב מאוד"), הוא מציין לעצמו. המהלך החדש, לפי דברי הרמב"ן במלחמות, מוצא חן בעיניו. הוא מציין זאת מפורשות.

שוב משהרש"ק...

"און קען מען זאגן נאך זאך" ("אפשר לומר מהלך נוסף"), והוא מפרש בפיו בקול את המהלך השני ליישוב הקושיה.

שוב אותו שקט...

ואז שפע אותו אברך את אשר לא הסכים לשמוע מעולם:

"און אז מען וועט קומען פרעגן וואס איז דער דין אין אזא פאל... ("וואס יבואו לשאול מה הדין באופן כזה...")

"דאך מען ענטפערן: אז נאך רש"י איז אויז און נאך תוספות איז אויז!" ("צריך לענות להם שלפי רש"י הדין הוא כך ולפי התוספות הדין הוא כך!")

אותו אברך עמד במקומו כמסור.

לא הייתה זו השאלה היחידה. באותה הזדמנות עמד ושאל עצמו את כל השאלות שיתכן כי יבואו לשאול אותו, ובכל אחת מהן סיכם לעצמו מהי התשובה המדויקת שצריך לענות עליה כפי העולה מהסדר גי' שלפניו.

ענה הבין את פשר התשובות המהירות הנענות בפחות מרגע.

ומכאן גם למד על דרך הלימוד – עד היכן צריך ללמוד בבהירות! איך להגיע לעומק הסוגיה!

ממשיך אותו אברך לספר: לאחר שעות אחדות של האזנה ללימודו, הלכתי ברחוב חתת ההשפעה האדירה של סגנון הלימוד הבהיר שהתגלה לעיניי. כששחזרתי לעצמי את המעמד, נוכחתי בדברי רבנו החתם סופר וזיע"א, שפירש את דברי התנא באבות: "והיו מתונים בדין" – הו מתונים בשעה שלומדים את הדין, כלומר, בשעה שלומדים את הדין בגמרא צריך ללמוד במתינות. דברי החתם סופר הללו ניצבו מול עיניי באור מוחשי שאין כמותו.

מזן הגרש"ז אויערבאך זיע"א התבטא ואמר: כשכאבים לשאול אותי שאלות לוקח לפעמים זמן עד שמקבלים את התשובה, וכשר שאלת השאלה אצל הרב אלישיב, היא נענית ברגע כמימרא, הסיבה לכך היא: אני לומד את הסוגיא עם הראשונים והאחרונים עד להלכה, אבל אני נוהג לחשב בעת לימודי את ההיכ תמצי שיכולים לעלות במציאות. לכן כשכאב שאלה לפני אני צריך להישיב ולחשב את המציאות לפי הסוגיא. אולם הרב אלישיב מחשב בעת לימודו את כל ההיכ תמצי ואת כל סוגי השאלות שיכולים לבוא לפניו יש לו תשובה מוכנה עבור כל שואל.

כביכול עצרו לו את החמצן...

לפנינו שני סיפורים מופלאים, המלמדים על סולם הערכים שלו ועל יחסו של רבנו ללימוד התורה. ימים מספר לאחר הבחירות. ימי הקמת הקואליציה, על סדר יומה של יהדות התורה עניינים רבים הוקדקו להכרעה – בדברים הנראים בעיני רבים כעומדים בדומה של עולם: כניסה לממשלה, תקציבי עולם הישיבות וכל המתלווה לכך. טפטפטי הפוליטיקה דשו שעות רבות בשאלה שהייתה בעינייהם גרלית ממש. אם יתכן יהדות התורה מענה חיובי להצעות הקואליציה, באילו תנאים יצליחו נציגיה להשיג את הישגיהם. כמובן, העסקנים עצמם לא עשו דבר על דעת עצמם. כל פסיעה וכל צעד צריך להגיע אל שולחנם של גדולי ישראל. הם אשר יכריעו ויחליטו.

באותם ימים תהה אחד מתלמידי רבנו בשאלה אחרת: באיזו צורה אפשר לאכזר אשכולית בכפתי בשבת? יש בזה כמה וכמה חששות לדינא ויש לבררם אחד לאחד.

עשה את מה שרגיל לעשות תדיר: המתין לזמן תפר כלשהו בסדר יומם של רבנו. והנה הצליח לתפוס רגעים אחדים פנויים בדרכו חזרה מתפילת שחרית בבית מדרש "תפארת בחורים" אל ביתו, התלווה אליו והציג את החששות השונים: יצא בהכרעה להלכה בנוגע לאחד מן החששות, את השאר ינסה היום בדרך לתפילת מנחה ובדרך לשיעור, ואם ידעתי יישאר מה ללכת, ינסה שוב למחרת לאחר תפילת שחרית ובדרך לתפילת מנחה.

וכך מגולל בפנינו את מהלך הדברים:

המתנת לסיים תפילת שחרית, דרוך. נצמדתי אל רבנו והצגתי את העניין המוכר שכבר התלבן והתברר בחלקו ועדיין נשארו כמה עניינים הטעונים ליבון. בדרך, כאשר הייתי באמצע העניין, ראיתי את שני נציגי "דגל התורה" מתנינים לרבנו על גורם המדרגות. סיימתי לברר את העניין ופניתי את מקומי לנציגי הציבור שבאו לברר את עניינם. נשא רתי בחזרו ועמדתי מן הצד. חוך כדי כך, חלפה מחשבה בראשי: הנה באים לפניו דברים הנוגעים לכלל הציבור, לעולם התורה, לכלל הישיבה. בות. אלו הם העניינים החשובים, ואני בא לשאלו בענייני אשכוליות בשבת וכדומה...

מה אומר ומה אדבר.

נציגי הציבור שטחו לפניו את העניינים. הוא שמע והכריע מיד מה לעשות. עוד בטרם הספיקו השניים לקום ממקומם, פונה רבנו אליי ואומר: "האם ראתה את המגן אברהם? יש לו שיטה בעניין סחיטת

אחת לשבוע היה מגיע ליל הקביעות שלי לשהות עמו בשעות הלילה, להשיג עליו ולשמשו בקודש. היה אלה לילות של אור. צורת הלילה מור לבן מוורודה התפעלות עצומה בכל פעם מחדש.

הוא יושב בינו לבין עצמו, לומד בקול לעצמו כאילו חברותא יושב לידו, הוא שואל אותו מה הפשט וכביכול מסביר לחברותא את הפשט לאחר שהבין אותו.

את האמת אומר, שגם בקרב בחורים צעירים לא ראיתי צורת לימוד עם עמל עצום ופרישקייט כזה. גם אצל מי שכוחו במתניו לא ראיתי השקעת כוחות פיזית כזאת. מעולם לא ראיתי בימי חייו מי שלומד בחשק וברענונות כזאת.

פעמים רבות לאחר ליל שימורים כזה הייתי מבקר בבית ראש הישיבה הגאון הגדול ראי"ל שטיינמן שליט"א, הדר בשכונת עם אבי וצ"ל ובכיתו הייתי רגיל ומקורב. ראש הישיבה הגאון הגדול שליט"א היה מבקש ממני לתאר את הלילה שעשיתי במחיצת רבנו. הייתי מתאר את צורת הלימוד בפרוטרוט, את הגישמאק, את החשק, את הרענונות ואת הפרישקייט, את הכוחות הפיזיים והנפשיים, ובעיקר את המתיקות, את קול הניגון היפה ביותר עלי אדמות. תיאורתי בפני ראש הישיבה הגאון הגדול שליט"א איך הוא לומד את הגמרא, איך מתמזג מכל מילה בפני עצמה, איך הוא יושב ומחשב שעות שלמות בקול רם את ההור"א של הגמרא, את המסקנה, את הקושיה ואת התיירוק, איך ראשון פלוגי מסתדר מהלך הגמרא, אחר כך איך המהלך של הראשון החולק עליו מסתדר עם ההור"א ועם המסקנה ועם כל הראיות, איך הוא חורז מראש שונים לאחרונים עד לשו"תים, ואין הוא מחשב היכי תימצי להלכה מתוך הסוגיא – הכל אפשר לשמוע ממנו ממש. אפשר להתיישב מולו עם גמרא ולהבין את הגמרא על בוריה בתכלית הבהירות.

תדיר היו עיני ראש הישיבה דומעות מעצמת התיאור, אולם הוא לא היה מניח לי להפסיק מלתאר. פעם אחר פעם הייתי צריך לתאר בפניו את הלילה המופלא שעבר עלי.

ראש הישיבה הגאון הגדול ראי"ל שטיינמן שליט"א היה מתבטא לפני ואומר: "מימות החפץ חיים ועד ימינו אלה, לא שמענו על מי שיושב ולמד בצורה כזאת!"

הסיק ואמר: "שמענו כי מחמדים רבים שישבו ולמדו במשך שעות רבות בלי הפסק, אולם עיקר המאמץ הוא במחשבת המוח. את חשבון הסוגיא היו מחשבים במוחם ומוזמזמים ומגמגמים הגמרא לעצמם, אבל ללמוד בקול, לפרש ולבאר כל דבר בקול לעצמו כאילו יושב ולומד בחברותא, לזה צריך כוחות מיוחדים. אני מכיר בדורנו, ולא שמעתי מימות החפץ חיים על מי שהיה לו כוחות כאלו ולמד בצורת הלימוד הזאת."

תקופה מסוימת נחלשה שמיעתו של רבנו, כיון שכך מחגבר קולו בעת לימודו ועולה בהברה על הקול הרגיל. בתקופה זו, כשהייתי נכנס לביתו הייתי משתומם פי כמה בעוצמת לימודו של רבנו. היה הדבר נראה כמי שיושב בחברותא לצידו ורבנו צועק לאונן של החברותא את הסוגיא.

דרך הצצה אל צורת לימודו

היה זה לפני שנים רבות, טרם פקע שמו של רבנו בעולם. אברך אחד שדר בשכונת "מאה שערים" בשכונתו, זכה להתקרב אליו ולהתבונן באורחותיו מקרוב.

בתקופה זו ראה שואלים רבים המתדפקים על דלתו ושאלותיהם בידיהם, מבקשים לברר מפיו דבר ה' זו הלכה.

רבנו דרכו לא היה משהתה, אלא פוסק את ההלכה ברגע כמימרא. אותו אברך, שהחל זה עתה להתחמם לאורו של רבנו, לא היה רגיל בסגנון שכזה ולא הבין את פשר הדברים, בפרט כשהדברים הגיעו לשאלות חמורות עד מאוד, שגם בהן היה רבנו פוסק מיד את ההלכה ללא דיווח.

לא זמן רב עמד בתמיחתו.

ביום שהחליט לעקוב מקרוב אחר צורת לימודו של רבנו, התיישבה תמיחתו.

עמד מאחורי החלון, היטה אנו ושמע...

ככל ששמע, גדלה הערצתו פי כמה וכמה.

כמעט שום רגע של שקט לא היה בחלל בית המדרש "אוהל שרה". רבנו היה יושב ולומד לעצמו כמו שלומד עם חברותא לצדו: הוא "שואל" את החברותא, מברר עמו את הדברים, שואל ומשיב, מקשה ומתוך, והכל בקול ובהתלהבות.

וכך זה נשמע מבעד לחלון:

הגמרא נפתחת בסוגיא הנלמדת...

זאגט די גמרא... והוא קורא בנעימה את דברי הגמרא כולה. קורא בניגון את דברי רש"י מילה במילה. עובר לדברי התוספות...

באמצע קריאת דברי רש"י הוא נעצר...

ואז נשמע הקול: "רגע, איך פארשטיי נישט, אין די גמרא נדרים שטייט דאך נישט אזוי!" ("רגע, אינני מבין, הלא בגמרא נדרים כתוב אחרת!")

קול פסיעות מהדהד בחלל "אוהל שרה". הוא ניגש לארון הספרים ומציא גמרא נדרים, מדפדף קלות עד שמוצא את הסוגיא.

נעימת הסוגיא נבדדים מנסרת בחלל בית המדרש. מליותיה ויצאות מפיו בנעימות, מילה במילה, כמותה מעות, עד שהוא מגיע לסוף הסדר גיא...

שקט שורר, מן הסתם מהרהר עתה בקושיה...

"נו, איז דאך שווער..." ("נו, הלא קושיה היא..."), מציין לעצמו.

שוב שקט... ניגון חרישי, יגע, מזמור מפיו; ניגון חרישי של התעמקות.

שגם בכך קיים מצוות שילוח הקן, לכן סבורים אותם פוסקים שעל האדם המתקרב לקן לכוון בכל תנועה ובכל פסיעה שהוא מתכוון בכך לשלח את האם.

ברם, דעת רבנו להלכה היא כשיטת החתם סופר, הסובר שיש לא-חזו את האם בידיים ולשלחה. לשיטה זו, אם הקיש במקל על הקן - לא קיים בכך מצוות שילוח הקן. כמו כן, אם ברחא היונה מן הקן בגלגל, לא קיים מצוות שילוח הקן, אלא צריך להמתין ולתפוס אותה בידיים. במקרה דנן התעורר ספק אם יש תועלת בנסיעתו המיוחדת של רבנו אל בית אותו אברך, שכן חלון סגור חצץ בין הבית לבין אדן החלון שעליו נמצא הקן. התעורר חשש, שכרע פתיחת החלון תברח האם מחמת פתיחת החלון ולא יוכל לקיים את המצווה כשיטת החתם סופר וכפי שסובר רבנו להלכה.

לבו של אותו אברך פרפר בתוכו, בלבו התפלל אלף פעמים שלא תהא נסיעת רבנו אל ביתו לבטלה ושלא תברח היונה מחמת פתיחת החלון.

לאחר גמר השיעור ותפילת ערבית, ניכרה הכונה בבית המדרש.

רבנו הביע את רצונו לנסוע אל בית האברך. נסע רבנו, ולפניו הוזדורו ונסעו רבים משומעי השיעור שחפצו לראות את המעמד במו עיניהם. כשהגיע רבנו אל הבית היה חודר מלא באנשים שצו לראות את גדול הדור מקיים מצוות שילוח הקן. בלב כל הנוכחים ניאשה התפילה, שתישאר היונה על קינה ולא תברח מחמת פתיחת החלון.

רבנו הגיע אל סלון הבית וביקש מן הנוכחים שיתרחקו מעט, כדי שלא תברח היונה מחמת ההמולה.

עתה היו עיני כולם מרוכזות במעשיו של רבנו.

התקרב רבנו אל החלון, כולו דרוך ומרוכז...

קירב ידו אל ידית החלון, ובריכו עצום פתח את החלון. בוריות שאין כדוגמתה, כהרף עין מעת פתיחת החלון, בעוד היונה לא הספיקה לשים לב שהחלון נפתח, כבר הייתה נתונה בידי הקדושות.

שילחה מידו וזכה בביצים כדת וכדין...

נראה התפשטה על פני רבנו ועל פני הנוכחים כולם. הנה הצליח רבנו לקיים את המצווה לפי שיטת החתם סופר, כפי שפסק להלכה.

ויותר מכך למדו כל הנוכחים שיעור חי מאין כמוהו, עד היכן מגי עים כוח הריכוז ומידת הוריות לעשיית מצווה.

חלק מן הנוכחים ניסו אחר כך לפתוח את החלון ולתפוס את היונה (לאחר שחזרה) בטרם תצליח לברוח מחמת הבהלה שבפתיחת החלון, ולא עלה בידים.

שבועות מספר לאחר התרחשות זו, הגיע מאן דרו לדבר עם רבנו בענייני שילוח הקן. חזר רבנו ואמר שוב את דעתו להלכה כשיטת החתם סופר.

תמה השואל: "אם כן, איך אפשר לקיים את המצווה? הלא עם פתיחת החלון היונה בורחת?"

אמר לו רבנו בלשונו הפשוטה: "וואס אי די בעיה? מ'קומט אן מ'חאפט" ("מה הבעיה? באים ותופסים מיד").

לפתע זינק ממקומו בארי...

ידידי, הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א, מספר:

ספר תורה עתיק ודעיר, שגדלו מעט יותר מטפח, העלה עמו סבי זקני, הגאון רבי יהושע זעליג דיסקין זצ"ל, רבה של העיירה "פרס תנה", בעת עלותו מן הגולה לארץ ישראל. ספר תורה זה נכתב לפני כמה וכמה דורות, ועבר בירושה מדור לדור. ספר התורה הועזר והנדיד נשמר בקרב בני המשפחה כאוצר יקר.

באחד הימים התעוררה שאלה בנוגע לכשרותו של אותו ספר תורה.

ריו כמעט ולא נשמעו לו, אולם לא הלך לנוח אף לא לרגע. החייש על כסאו, פתח את הגמרא, הרכין את כל גופו אל חוכה והחל ללמוד כאילו נחזו במתניו, כמו היה לילה זה לילה גיגל ככל הלילות.

ריכוז ודריכות כמצביא בקרב

מי שרואה את רבנו אפילו פעם אחת, מבחין מיד במראהו הדרוך והמרוכז. גם כשמביטים בתמונתו, מבחינים מיד שמדובר מצוי עתה בריכוז שיא.

זו המציאות שלו!

מדרגת הריכוז והעוצמה של רבנו התגלתה בהזדמנות אחת לעיני כל.

אברך נרגש עשה את דרכו אל בית המדרש "תפארת בחורים". לכו פעם בחזקה, הן הודמנות כזאת לא נקרתה בפניו מאז ומעולם.

זה מספר ימים שהוא עורב אחר המתרחש בחלון ביתו. יונה אחת בחרה בארץ חלונה כמקום האידיאלי לבניית קינה. יום-יום התעופפה למרחבים, ליקטה ורדים, פיסות עצים ושאר חפצים לבניית קינה.

אותו אברך עקב בהתרגשות אחר תהליך המצווה הנרקם מול עיניו, אחר עלה במחשבתו הרעיון הפשוט: הן נמנה הוא זה מכבר על שומעי לקחו של גדול הדור, מהתכוון הוא היטב לשיעור, יושב ובוטל בצמא את ים החיזיונים המתגלגלים במילים ספורות בשטף דברי הגמרא.

וכי יש לך זכות גדולה מזו, לכבד את מורו ורבו במצווה?

פילס האברך את דרכו, נצמד אל רבנו וסיפר לו בהתרגשות אודות הקן ההולך ונבנה על אדן חלונה. הוא הביע את רצונו לכבד את רבנו בקיום המצווה.

בירר רבנו אצלו את פרטי המציאות. עמד האברך ותיאר בפניו את אדן החלון שעליו בנתה היונה את קינה ואת החלון הסגור עליה.

דא עקא התברר שאין העניין פשוט כלל, שכן רובא דרובא דה-פוסקים סוברים להלכה שאין צורך לתפוס את האם בעצמה בידיים ולשלחה, ודי בכך שלוקח מקל ומקיש על הקן ועל ידי כך מתעופפת מן הקן, ועיקר המצווה הוא הזכייה בביצים. יתירה מכך, לדעת פוסקים רבים אם התקרב האדם לקן והאם ברחא מחמת התקרבותו לקן, הרי

סודות רבים.

אחד השואלים הקבועים עמד מחוץ לרכב וחשב שיצליח להתלות אליו במעלה המדרגות ולשאלו את השאלה בדרך לבית המדרש.

עמד והמתין לו מחוץ למכונית.

ברגע שיצא מן המכונית ניגש רבנו אל השואל בפסיעות מהירות, כמעט רץ לעברו, ואמר: "נו, יש לך שאלה? מה השאלה?"

הוא נראה כמו אדם שרץ לעבר זרם החמצן שלו לאחר שנאלץ לא לנשום מספר דקות מחמת הגזירות הקשות שנמתחו על עולם התורה.

מנין הרופא יודע?

קודם שברוך הוא איסתחבל באורייתא וברא עלמא...

התורה היא המציאות, שורש העולם. העולם נברא לפי מידותיה של התורה...

קשה למצוא יהודי שומר תורה ומצוות שאינו מודע לעובדה פשוט

טה ויסודית זו, אולם גם קשה למצוא יהודים ש"חיים" כך בפועל, הלכה למעשה.

מי שזכה להסתופף בצל רבנו יודע, שאין דבר הקרוי "מציאות"; יש תורה, יש הלכה, וזוהי המציאות! התורה היא זו שקובעת את המ

ציאות! רבנו "חיי" עם עובדה זו בפועל!

העובדה שהתורה היא הקובעת את המציאות כך כל מוחשית ופ

שוטה אצל רבנו, עד שברור לו כי מי שלא למד תורה אינו מכיר את המציאות ואינו רואה כלום מול עיניו.

מעשה באברך שהגיע אל רבנו בשאלה הלכתית הנוגעת גם לעניין מציאות הקשורה לרפואה.

ברך רבנו את השאלה מכל צדדיה והפחית את השואל בתשובה בלתי צפויה לחלוטין. ותשובתו הייתה, שהמציאות כפי שנראית לעי

ניים אינה כזוהי, והמציאות גופא היא אחרת לגמרי.

אותו אברך מיהר למרפאה בבית החולים וביקש לברוך את המ

ציאות הרפואית פעם נוספת בצורה יותר מעמיקה.

הסכים הרופא, הפעיל את מכשיריו וכלי מלאכתו, ברך היטב ומצא שהמציאות מתאימה במאת האחוזים לדברי רבנו.

התלהב אותו אברך, ומתוך התלהבותו הגיע אל בית רבנו, המתין לשעה הקצובה לקבלת הקהל, נכנס ובפיו בשורה: "הרופא ברך שנית, והוא אומר שהמציאות היא אכן כפי שאמר רבנו".

תגובת רבנו הפתיעתו פי כמה: "מנין לו לרופא לדעת זאת?"

אבק הבא מחמת מצווה אינו נחשב ללכלוך

באן המקום להוסיף את אשר התחולל בליל בדיקת חמץ.

בשנים האחרונות מחמת קוצנותו המופלגת, רבנו לא היה מסוגל לה

שתטח על הארץ כדרכו, לכן נכדו עשה זאת במקומו: זחל על הארץ,

חפש בחורים ובסדקים, ורבנו הולך אחריו פסיעה אחר פסיעה, עומד ועוקב אחר טיב בדיקתו!

לאחר שנסיימה בדיקת חמץ ועל בגדיו של הנכד נצטבר אבק מחמת זחילתו על הארץ, עמד והחל לנער את בגדיו מן האבק.

סימן לו רבנו בידו להפסיק!

לא הבין הנכד, ואמר: "הרי הבגד מלוכלך!"

הסביר לו רבנו בנועם ובמתק שפתיים: "הבגד אינו בגד 'מלוכ' לך! אם זה אבק הבא מחמת מצווה זה לא נקרא 'מלוכלך'. שום דבר של מצווה אינו 'מלוכלך', אולי 'עצב' של הבגד 'שונה', אולי אינו אותו נכד, אבל לא 'מלוכלך'!"

אגב אורחא, אם עסקנו בענין בדיקת חמץ נציג את תיאורו של נכדו ששהה עימו שנים רבות:

כל מצווה שנצטוונו בתורתנו הקדושה הרי היא נעשית על ידו בכל כוחותיו, ואף למעלה מכוחותיו ללא שום הנחות.

ליל בדיקת חמץ... הבית נקי זה מבר לפסח, ממורק וממוצחצח, אריזה נפלאה של נקיות שרורת בחלל הבית.

לאחר שמינימים עברו עשר חתיכות חמץ מתחילה "עבודת" בדיקת חמץ, עבודה מפליאה את עין הרואה.

הוא אינו מניח לשום אחד מנכדיו או מבאי ביתו לערוך עבורו את הבדיקה, בעצמו ובמו ידיו עורך הוא את הבדיקה, ללא שום הנחות.

הוא מכופף את קומתו הגבוהה משתטח כליל על הארץ, וחולל בכל הבית, סורק כל חור וסדק כמו ידיו ומחפש אחר החמץ. המאמץ הוא קשה ובעור, בעוצמה של הוחלילה ו"עבודה" פניו מאדירות ושריגי גידיו בולטים מרוב מאמץ, והוא לא נח לרגע, וחולל עד לארון הספרים ובדוק בין הארז לקר סורק כל ס"מ מביתו הקטן.

בשנת תשס"ד לאחר שניצל ברחמי שמים מן המאורע הקשה בלי-בו, סבור הייתי שבשנה זו ייותר על המאמץ הגדול. מה מאד הופת

עתי שהחל בבדיקת חמץ כרגיל, ללא הנחות, השתטח מלא קומתו על הארץ והחל לברוך בחורים ובסדקים.

התנתחו לפניו: סבא זה הרי כמעט גובל בפיקוח נפש!

אולם הוא עומד ומודד את כוחותיו, שולט עליהם באופן מופלא, יודע הוא היטב כמה הוא מסוגל וכמה לא, ולכן לא שמע אלי, (שנתיים לאחר מכן לאחר שמדד את כוחותיו וראה שהוא באמת אינו מסוגל

לזה, רק אז "ויתור" לנכדים ו"הרשה" להם לערוך בדיקת חמץ. וגם אז הרי הוא הולך פסיעה אחר פסיעה ובדוק אחר הבדוק לראות אם בודק הוא היטב ענין גדול עומד על גביו).

מה שהפליא יותר מכל, הוא שלאחר בדיקת חמץ, לאחר המאמץ הגדול והעצום שהשקיע בקיום המצווה, הוא היה מוחש כליל, אב

עיר התורה שקרובה אליך

לשכת צביקה הרבסט דגל התורה אלעד

גלה כבוד מישראל
ציבור בני התורה בעיר התורה אלעד
שבורים ורצוצים יחד עם כלל ישראל על
גודל האבידה בהסתלקותו של גאון
הגאונים יחיד בדורו תורה חגרי שק
כי נפלה עטרת תפארת ישראל רכב ישראל
ופרשיו שר התורה עמוד ההוראה פאר הדור
והדרו משיירי כנסת הגדולה רבן ומאורן
של ישראל

מרו רבי יוסף שלום אלישיב זצוקללה"ה

אשר ליווה את עירנו בעצה תושייה וברכה
אבל יחד עשי לך ומספד תמרורים

צביקה הרבסט
חבר הנהלת העיר
יו"ר דגל התורה
אלעד

ישיבת "משכן יעקב" - חיפה

יחד עם כל בית ישראל עטופים אנו בצער וביגון
בהילקח מאיתנו עטרת ראשנו ותפארתנו,
רבן של ישראל, אשר האיר עינינו בתורתו והורה
נתיבותינו בתורה המסורה לנו מדור לדור.

אדונינו מורנו ורבנו

רבי יוסף שלום אלישיב זכר צדיק וקדוש לברכה

גדול כים שברנו, מי ירפא לנו
אדון הנחמות יעזרנו וירפאנו בנחמת בני התורה
וכלל ישראל.

עטופי אבל ויגון על סילוקו של מורה
דרכינו בהלכה והשקפה
שזכינו לאורו רבות בשנים

רבן של ישראל רבינו יוסף שלום זצוקללה"ה

המבכים מרה

הרב זאב לפי
מרא דאתרא
הנהלת הישוב
והתושבים

הקהילה החרדית קרית יובל

יתומים היינו ואין אב

עטופי אבל ויגון עם כל בית ישראל
בהסתלקות רבן של ישראל,
שר התורה, ראש גולת אריאל, מנהיג ופוסק
הדור, אשר האיר והנחה את דורינו בדרכי
התורה המסורה לנו מדור דור,
והנחה בעצה ותושייה את קהילתנו

מרו רבינו הגדול זצוקללה"ה

אוי לדור שאבד מנהיגו ואוי לה לספינה
שאבדה קברניטה וכל בית ישראל יהגו ביגוני
ויבכו את השריפה אשר שרף ה'

גלגל

הלכות תשעת הימים

בשר

א. החל מר"ח אב אסורים בבשר ויין. נהגו לאסור אף ביצה או תפוחי אדמה וכיו"ב שהתבשלו בסיר אחד עם בשר. אך לבשל בסיר בשרי נקי פשוט שמותר (תקנא י').

ב. נפלה התיכת בשר לתבשיל, אם יש פי שישים בתבשיל, מותר. אם אין פי שישים, התבשיל אסור (מ"ב ס"ק ס"ג, ועיי"ש בדבר אפשרות לוודא שאין מעם בשר בתבשיל).

ג. אף קטנים אסורים בבשר ויין (מ"ב סק"ע). תחילת האיסור, החל מגיל חינוך (מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל).

ד. חולה (אפילו קצת) הזקוק לכך, רשאי לאכול בשר (וכן הדין בילד הזקוק לכך מבחינה בריאותית – מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל).

ה. יולדת עד שלושים יום מותר, ומ"מ נהגו מקצתן להמנע החל מ'ז' אב (אך במצב חולי אין להמנע) (סקסא). אף מינקת רשאית לאכול בשר, כאשר משערת שהמנעותה ממנו תזיק לתינוק (סקסד).

ו. במצב בו זקוק אדם לאכול בשר, עדיף שיאכל בשר עוף מאשר בשר בהמה. וכל שכן שיוכל להקל בתפוחי אדמה שהתבשלו עם בשר. (סקסד).

ז. שכח ובירך על בשר או יין, יטעם מעט, שלא תצא ברכתו לבטלה (שע"ת).

יין

ח. איסור שתיתי יין, כולל מיץ ענבים (על אף שאינו כשר לניסוך ע"ג המזבח) (סקסו).

ט. אין לערב יין בקמח המיועד לאפיית עוגה, עירב אין לאכול העוגה. אמנם אם היה מסופק בעוגה אם עירבו בה יין, רשאי לאכלה (מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל).

י. בסעודות מצוה

יא. בסעודת מצוה – כגון ברית מילה או סיום מסכת – מותרים בבשר ויין, אף מזמנים בה על הכוס. ההיתר של "סעודת סיום", הוא רק למי שרגיל לעשות סעודה בסיימו מסכת וכדו', רק בתנאי שלא מיהר או אחר לימודו מתוך מטרה לעשות סעודה זו בימים אלה (סעיף י' ומ"ב ועיין בביה"ל בענין "סיום").

יב. סעודת בר מצוה נחשבת כ"סעודת מצוה", אם נעשית היא באותו יום שבו נכנס הנער למצוות (רכד סק"ו, ועיי"ש שכאשר הנער דורש, נחשבת כן, גם כאשר נערכת ביום אחר).

יג. ההיתר בסעודת מצוה, אמור למי שיש לו שייכות לסעודה, או למי שהיה הולך אליה בלאו הכי מחמת קורבה או ידידות, אך הבא לשם ע"מ לאכול עבירה היא בידו. ודווקא המשתתף רשאי בבשר ויין, אום אין היתר לשלוח לאדם בביתו (סקע"ה).

רחיצה

יד. אסור לרחוץ כל גופו, אפילו במים צוננים (סקפ"ח). פניו ידיו ורגליו, מותר בצוננים ולא בחמים (סקצ"ד). מקום מלוכלך בגופו, רוחצו אפילו בחמין (מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל ועיין ערוה"ש ל"ז).

טו. לצורך רפואה, מותר להתרחץ אפילו בחמין, היתר זה כולל גם אדם חלוש, שאמר לו הרופא להתרחץ בכל יום. (סקפ"ח).

טז. ילדים עד גיל חינוך רשאים להתרחץ, מעבר לכך אסור. (מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל).

יז. בערב שבת החל ב"ח אב, רוחצים כרגיל בחמין ובסבון.

כיבוס

יח. אסור לכבס בימים אלו, אף לא למטרת לבישה אחר תשעה באב. אף ע"י גוי אסור הדבר, גיהוץ דינו ככיבוס (תקנא ג' סקמ"ד).

יט. כתב הרמ"א (י"ד): נהגו להקל בכיבוס בגדי קטנים. הכוונה – עד גיל 5-6 (מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל).

כ. ביחס להיתר כיבוס בגדי קטנים נאמר במ"ב (סקפ"ג): מכל מקום לא יכבסו הרבה ביחד. הדבר אמור ביחס לאופני כיבוס שהיו נהוגים בעבר. אולם כאשר לכיבוס הביתי במכונת כביסה, לא נאמרה מנבלה זו, ורשאי אפוא לכבס הרבה ביחד (מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל).

כא. אף מותר לתלות כביסה בפרהסיא, כאשר ניכר שהם בגדי קטנים (מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל).

כב. יש להמנע בימים אלו מצחצוח געליים, ורק בערב שבת מותר. (מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל).

בגדים האסורים בלבישה

כג. אסור ללבוש בימים אלו בגדים מכובסים. חמורים מהם, בגדי שבת. חמורים מהם, בגדים מנוחצים. וכל שכן שלא ילבש חדשים (אף לא בגדים פשוטים שאין מברכים עליהם שהחיינו).

כד. בכלל האיסור, מגבות, מפות שלוחן, סדינים (תקנא א' ו' ז').

תפירה

כה. אסור לתפור בגד בימים אלו. (תקנא ז').

כו. מותר לתפור: קרע, טלאי, כפתור וכיו"ב, וכן

כז. מותר להטיל ציצית בבגד (מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל).

האיסורים	אשכנזים	ספרדים
אמירת שחחינו	החל מ"ז בתמוז	החל מ"ז בתמוז
קניית בגדים ודברים חדשים	החל מר"ח אב	החל מר"ח אב
כיבוס בגדים	החל מר"ח אב	רק בשבוע שחל בו תשעה באב
לבישת מכובסים	החל מר"ח אב	רק בשבוע שחל בו תשעה באב
תפירה	החל מר"ח אב	החל מר"ח אב
תספורת	החל מ"ז בתמוז	בשבוע שחל בו תשעה באב
רחיצה	החל מר"ח אב	יש נוחגים ע"פ בן איש חי, לאסור מר"ח אב
נטילת צפרניים	בשבוע שחל בו תשעה באב	בשבוע שחל בו תשעה באב
בשר ויין	החל מר"ח אב	תלוי במנהג. רבים נוחגים כבן איש חי, לאסור מר"ח אב

ההלכות הנוהגות לתשעה באב יתפרסמו בס"ד במועדן

הגאון הגדול רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א:

"בא השמש בצהרים יתומים היינו ואין אב"

בעת שהגיעה השמועה המרעידה מבית החולים אל הגאון הגדול רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א בהסתלקותו של רבן של ישראל זצוק"ל, קרע הגאון הגדול שליט"א את בגדיו, וקונן בכבי מר על הסתלקותו של גדול הדור.

פתח הגאון הגדול שליט"א ואמר לחלמי"ך דיי, איתא בגמ' כדנא נפשיה דרבי יוחנן פתח עליה רבי יצחק בן אלעזר קשה היום לישראל כיום בא השמש בצהרים, ובסדר הדורות פירש שרבי יוחנן חי ג' מאות שנים, ויש אומ' ריש ד' מאות שנים, והיה עולה על הדעת אולי האבידה אינה גדולה כל כך שהרי סוף כל האדם למיתה, על כן פתח רבי יצחק בן אלעזר ואמר כי באה השמש בצהרים שקעה חמה שלא בעונתה, באמצע הזריחה הגדולה, כך אור תורתו של רבי יוחנן בשעת פטירתו היה בתוקפו וגבורתו להאיר לארץ ולדרים עליה. כן הדבר, קונן הגאון הגדול שליט"א, ברבן של ישראל מנהיג הדור רבינו יוסף שלום זכר צדיק וקדוש לברכה, אשר מימי נעורו היה מוקדש בכל רגע ממש לתורה ועבודת ה', ובכל יום ויום היה אור תורתו זורח ומתברר בכל העולם כולו, והיה לכלל ישראל מעין הסנהדרין בלשכת הגזית להורות דבר ה' זו הלכה, ולחומה בצורה לבית ישראל. ומאז ביקש ממנו מו"ח רבינו הגדול האבי עזרי' זצ"ל לקח על עצמו את עול הנהגת הכלל במסירות נפש שלא על פי טבעו. וכל ימיו צוה והדריך שלא לסור ולא לשנות ממה שמסר מרן האבי עזרי' לטובת העדה כולה, ורבינו יוסף שלום זצוק"ל מסר עצמו על דבר זה. ואף שזכה לזקנה מופלגת ובצלילות מיוחדת שכמעט לא נשמע כדבר הזה בדורות האחרונים, כל נחשוב חלילה שהאבידה אינה גדולה כל כך, אלא אדרבה קשה היום לישראל כבא השמש בצהרים כי השמש הגדולה שקעה בתוקף ובנעוץ דורי חמה שהוא היה מי שהאיר לעולם כולו את הדרך אשר ילכו בה הן בהלכה והן בהשקפה טהורה. גדולה האבידה ואין לה תמורה. יתור מים היינו ואין אב.

(נכתב ע"י אחד השומעים)

ומאז ביקש ממנו מו"ח רבינו הגדול האבי עזרי' זצ"ל לקח על עצמו את עול הנהגת הכלל במסירות נפש שלא על פי טבעו. וכל ימיו צוה והדריך שלא לסור ולא לשנות ממה שמסר מרן האבי עזרי' לעולם התורה כולו, ורבינו יוסף שלום זצוק"ל מסר עצמו על דבר זה. ואף שזכה לזקנה מופלגת ובצלילות מיוחדת שכמעט לא נשמע כדבר הזה בדורות האחרונים, כל נחשוב חלילה שהאבידה אינה גדולה כל כך, אלא אדרבה קשה היום לישראל כבא השמש בצהרים כי השמש הגדולה שקעה בתוקף ובנעוץ דורי חמה שהוא היה מי שהאיר לעולם כולו את הדרך אשר ילכו בה הן בהלכה והן בהשקפה טהורה. גדולה האבידה ואין לה תמורה. יתומים היינו ואין אב.

(מתוך דברים שנאמרו בעת נשמתו דבר הסתלקותו של רשכבה"ג זצ"ל)
(תמסר ע"י חלמי"ך למערכת "הפלס")

איתא בגמ' כד נח נפשיה דרבי יוחנן פתח עליה רבי יצחק בן אלעזר קשה היום לישראל כיום בא השמש בצהרים, ובסדר הדורות פירש שרבי יוחנן חי ג' מאות שנים, ויש אומרים ד' מאות שנים, והיה עולה על הדעת אולי האבי דה אינה גדולה כל כך שהרי סוף כל האדם למיתה, על כן פתח רבי יצחק בן אלעזר ואמר כי באה השמש בצהרים שקעה חמה שלא בעונתה, באמצע הזריחה הגדולה, כך אור תורתו של רבי יוחנן בשעת פטירתו היה בתוקפו וגבורתו להאיר לארץ ולדרים עליה. כן הדבר ברבן של ישראל מנהיג הדור רבינו יוסף שלום זכר צדיק וקדוש לברכה, אשר מימי נעורו היה מוקדש בכל רגע ממש לתורה ועבודת ה', ובכל יום ויום היה אור תורתו זורח ומתברר בכל העולם כולו, והיה לכלל ישראל מעין הסנהדרין בלשכת הגזית להורות דבר ה' זו הלכה, ולחומה בצורה לבית ישראל.

ראש ישיבת גרודנא הגאון רבי דב צבי קרלנשטיין שליט"א:

"מרן זצוק"ל הנחה את הספינה בגלים סוערים"

הרב אלישיב בלי עצותיו מחוכמות היושר שלו ועוד ועוד חסר לנו כעת אנחנו ממש מבכים את פטירתו של מרן הוא יחסר לנו על כל צעד ושעל בלי גחמא.

ואנחנו מתפללים לקדוש ברוך הוא שינחה אותנו בדרך הנכונה כדי לעבור את הגזירות הק' שות היתכים עלינו ויתן לנו את העיצה הנכונה את הדרך איך לעבור בין גלי הים הסוערים.

אנחנו מאמינים שזכות מרן זצ"ל תעמוד לנו שמה שמים יתנו לנו את העיצה הנכונה לעמוד בפני כל הגזירות הקשות הרבה דמעות שפכנו היום ואני חנו מתפללים לקב"ה שיחוט וירחם עלינו ועל כל ישראל ונוכה לגאולה השלימה.

מרן זצוק"ל קיבל ממרן הגרא"מ שך זצוק"ל את מסורת איך להנהיג את כלל ישראל הרב שך מסר בידי זאת יש עדים על כך איך שהרב שך מסר בידי את הנהגת כלל ישראל הקב"ה יעזור שנוכה להת-חזק בתורה ויראת שמים כמו הדרך שהוא הנחיל לנו שנוכה להמשיך ללכת בדרך זו בסיעתא דשמיא עד בוא גואל.

שיב קשה לנו איך נעבור איך לעבור את התקופה הזאת איך נחיה את כל החיים בתקופה הזו בלי

כשהגיעה הידיעה המרה לראש הישיבה שליט"א על הבשורה הנוראה פרץ בכבי מר ואמר למקורביו:

אוי את מי אנחנו הולכים היום להטמין בעפר גוף שהתקדש בקדושת התורה ע"י יגיעה והתמ' דה נוראה בתורה אשר זכה להגיע לדרגות בידיעת התורה כגדולי דורות עברו לספינה שאבדה קב' רניטה כשהים סוער וגלים מכל צד מתנפצים על הספינה דרוש שיהיה קברניט מנוסה וגדול מאוד. להשיט את הספינה בים הסוער.

אנחנו משולים היום לספינה שמיטלטלת בין הרים וגבעות של גלי ים הים סוער כולו מסביבנו ואנחנו נמצאים בסכנות גדולות עקב הגלים הסוע' רים שרוצים להתנפץ עלינו.

בזמן כזה כמו בכל השנים היה מרן זצ"ל רב חובל מיוחד שבמיוחדים שהנחה את הספינה בג' לים סוערים אלו כל זמן שמרן זצ"ל היה איתנו הרגשנו שהנו מצויים בידי של רב חובל גדול מאוד שהיה נסינו גדול בהשטת הספינה היהדות החר' דית בכל מצב שהיה.

אלון בכוח

המשך מעמוד 16

עליתי אל בית רבנו, כשבחיקי שמור מכל משמר אותו ספר תורה. רבנו, בהיותו מומחה עצום בהלכות סת"ם, יחיד בדורו ובדורות בעניינים אלו, התיישב לקדקד בדיו של ספר התורה, ובדרך אגב התעניין רבות בצורת האותיות.

ישב רבנו וריכוז את כל חושי באותיות שלפניו. ישבתי מעברו השני של השולחן וגלילתי את ספר התורה הזעיר.

לפתע זינק רבנו ממקומו כארי ונעמד מלוא קומתו.

נבהלתי כהוגן, לא ידעתי מדוע זינק בעצמה כזאת ממקומו.

לקי לח רגעים אחדים לתפוס את המתחולל...

ואז הבנתי...

תוך כדי גלגלתי את הספר הזעיר, הייתי והרמתי אותו במקצת... והלא הלכה פסוקה היא, שצריך לעמוד מלוא קומתו בפני ספר תורה העומד.

היה זה ספר תורה זעיר. עקב כך, אפשר מבלי משים להרימו במקצת באמצע גלילתו, מבלי לחוש כלל שמרימים אותו.

גם ההרגשה היא שונה. כשמגביהים ספר תורה גדול, הרי כל החור שים דוכים למשימת ה"הגבהה", ושונה הדבר בספר תורה זעיר, שבי תנועה קלה אפשר "להגביה" מבלי לשים לב.

אבל כשהדברים אמורים ברבנו, הדרך ומרכיב עשרים וארבע שעות ביממה כדי לעשות רצון קונו, הרי הוא שם לב לכל תנועה קלה, מבלי לתת למראה העיניים להטעותו.

שיא ההתעלות: נקיות המידות

"תכלית לימוד התורה ותכלית לימוד המוסר ותכלית כל עבודת ה' הוא להגיע למדרגת הנקיות, להיות כולו לשם שמים בלי שום נגיעה עצמית" - כך התבטא מרן בעל ה"אבי עזרי" זיע"א פעמים רבות.

לחיות ללא שום נגיעה עצמית, לפסוק בשאלות הרות גורל ללא עירוב כלום מן הכלום, אף לא סרך כלשהו מן הנגיעה - זוהי מדרגת הנקיות, שהיא מדרגת השיא בעבודת ה'. רק לאחר עשרות שנות עמל ויגיעה בתורה בהתעמקות מוחלטת, ללא היסח הדעת, אפשר להגיע לדרגה זו.

כשברבנו הדברים אמורים, הרי שמרוב עמלו בתורה הזדכך והתעלה למדרגת שיא זו של נקיות המידות, וכל הוראה זאת עין בעין, עומד ומתפלל עד בלי די.

עדותו של מרן הגרא"מ שך זיע"א

עד שנת תשמ"ט היה רבנו ספון בביתו, עוסק בתורה ועמל בה בכל כוחותיו, ולא יצא מדי' אמותיו להעסק בשום עניין ציבורי. לא היה לו בעולמו אלא לימוד התורה ופסיקת הלכות.

מרן הגרא"מ שך זצוק"ל נתן עניניו ברבנו והועידו לשמש מנהיג הציבור החרדי ויחד לדבר ה'.

לא בקלות הסכים רבנו לשאת בעול הנהגת הציבור, בעבור היה זה הניסיון הגדול ביותר בימי חייו.

באותו זמן הגיע מרן הגרא"מ שך זצוק"ל לבקר בביתו. ישבו שני גדולי ישראל בחדר ושותחו. לאחר שיצא מרן הגרא"מ שך מביתו, הודיע רבנו ברבים על עמיתו בדרכו של מרן הגרא"מ שך זצוק"ל. הייתה זו הפעם הראשונה שרבנו נכנס בפועל לעסקי הנהגת הציבור. אצל רבים ממוקרי רבנו וממערציו התקבל הדבר בהפתעה גמורה. אחד מהם, שכיהן במשרה חשובה והיה מידד עם רבנו עוד מימי חור רפו, עשה דרכו אל סמטת חנוך, עלה במדרגות הבית והציג את תמיהתו בחדר פנימה.

אמר לו רבנו: "כל אחד מבין את כוונותיו של הרב שך אחרת, זה אומר שהרב שך מתכוון לכך וזה אומר שהוא מתכוון אחרת. אני אומר לכם שהרב שך הוא איש נקי בתכלית הנקיות וכל כולו לשם שמים, לכן החלטתי להצטרף אליו".

ואילו מרן הגרא"מ שך יצא מן הבית שבסמטת חנוך, ירד במדרגות הבית, מלא התפעלות. למקורבים שליווהו חזר ואמר: "אה, אזא נקיות, אזא טהרה, אזא ריינקייט" ("כזו נקיות, כזו טהרה...").

תשובה מדהימה ומחרידה

מתוך תשובה מדהימה ומחרידה ששמע תלמיד רבנו הגר"י דרזי שליט"א מפיו, למד עד היכן מגעת מדרגתו העצומה בעניין הנקיות. וכך מספר:

באחד הימים סיפרתי בפני רבנו סיפור מפורסם על מרן רשכבה"ג רבנו חיים עוזר גרודזינסקי זצוק"ל, סיפור שלא הובן לי כל צרכו והתקשיתי להשתכנע באמינותו.

יש האומרים ששמעו מפיו מרן הגר"ח"ע זיע"א: "בעצירותי, סברתי שיעקיר עיקרים בעולם הוא אחד שחידשו תורה ולחבר חיבורים בעומק הסוגיות, אולם כיום בוקרתי הנני רואה שחיבור ה'אמציער' הרי הוא כמשחק ילדים (אנ קינדר שפיל) ביחס לעיסוק בעזרה לאלמנה או ליתום".

כשמעתי אמירה זו התקשיתי להבין ולהאמין לכך. הלא רבנו חיים עוזר היה ענק הדור. דרשת חבר מצודה שלו הייתה, שבחן בעל-פה על כל ה'משנה למלך' על הרמב"ם. האם הוא זה שיאמר על כל תורתו העצומה והעמוקה שהיא כמשחק ילדים ביחס לעזרה לאלמנה וליתומים? הלא ידענו שגדול תלמוד תורה יותר מהצלח נפשות, והוא שקולה כנגד כולם, ואיסור להפסיק מלימוד התורה לא מצוה שאי

אפשר שתיעשה על ידי אחרים. אך ייתכן שאמר דבר כזה? תשובתו של רבנו הדהימה אותי כליל:

"מסתברא מילתא שרבי חיים עוזר חשד בעצמו שיש לו 'פניות' בלימודו, ואולי יש לו 'טובת הנאה' מעצם לימודו, ואילו בעניין עסק נטו בעסקי הכלל ובעזרה לאלמנה וליתומים בחן ובודק את עצמו ומצא שהוא נקי מכל פניות ואין לו שום טובת הנאה מזה, לכן אמר שהעיסוק בעזרה לאלמנה וליתומים הרי הוא כמשחק ילדים כנגד העיסוק בחי' דושי תורה ובחיבורי ספרי האציעור".

בתשובה זו הפך רבנו את הקערה על פיה. הוא העמיד את מעלת עסק התורה במקומה הנכון, שהרי פשיטא שתלמוד תורה גדול מן העסק בעזרה לאלמנה וליתומים, שהרי הוא כנגד כולם. רק מי שמר גיש נקיות בעזרה לאלמנה וליתומים יותר ממלימוד התורה יכול לומר כך.

אחננו, אנשים קטנים שכמונו, בדרך כלל מתמלאים בהרגשת סיי פוק ויש לנו הנאה מן העזרה לאלמנה וליתום הרבה יותר ממלימוד התורה.

אך גם לאחר ששמעתי את התשובה, עדיין התקשיתי להאמין למי שמע אזני. שאלתי: "עד כדי כך? וכי עד כדי כך תשובה היא הנקיות, כשכמרגישים נקיות במעשה קטן עדיף לעסוק בו מלעסוק בתלמוד תורה, שהוא כנגד כולם, בזמן שאפשר שמתערכים בלימוד פניות אחד?

ריכוז הנכד את מוחו וניסה לקלוט משהו

מן הרחש-לחש. כיוון שהצליח לקלוט

את פשר המלמול, היה מופתע כולו:

רבנו התפלל תפילה מעריב!

גם בזמן ייסוריו הנוואים, כשכאבי

תופת אופפים אותו - ישנו זמן!

יש סדו' בזמן הקבוע לתפילת

מעריב צריך להתפלל!

רות? "

"כן, פשוט!" השיב לי רבנו מבלי להסס.

יותר משלמדתי על מעלת הנקיות, למדתי על מדרגתו המופלאה של רבנו בעצמו. מי הוא האיש שמסוגל לענות תשובה מופלאה כזו? מי הוא האדם שמעלה על דעתו "מושגים" כאלו? מי הוא זה שחושב כל כך על נקיות במדרגת כאלו? מי שאינו חי את הנושא הזה ואינו מודד את כל מעשיו לפי מדרגת הנקיות - אינו מסוגל לענות תשובה כזו בפשטות!

תשלום אפילו על כוס מים

בית חתנו הגאון רבי עזריאל אייערבאך שליט"א, שימש בעבור רבנו מעין בית נוסף על ביתו שבסמטת חנוך. בהזדמנויות רבות פוקד הוא את הבית, בימי "בין הזמנים" בימי דפגרא ועוד. "אבא לא שותה אצלי אפילו כוס מים אחת בטרם הוא משלם על כך במיטב כספו", העידה בתו, הרבנית לאה אייערבאך ע"ה.

עד כאן מגיעה מדרגת הנקיות, שאף בבית בתו, שהוא כביתו השני, אינו נוהג בטרם הוא משלם את כל ההוצאות.

לא רק כשמתארח רבנו בבית שאינו שלו הוא משלם על האירוח עד הפרוטה האחרונה, אלא נוהג הוא לשלם בכסף מלא על כל שירות שהוא מקבל.

מאז שהזקק רבנו למי שישאר בביתו עימו בשעות הלילה, קיימת תורנות בין הנכדים והננינים הרבים הרואים לעצמם זכות עצומה לשהות במחיצתו באותם שעות מופלאות ונשגבות, מצפים ומייחלים הם בעיניים כלות לזכות לזה.

מצידים היו אפילו מוכנים לשלם על זכות זאת במיטב כספם ולא הם בלבד אלא כל מי שמע סדריו וצורת לימודו בלילה הגיע אל אזניו.

רבנו נוהג לשלם בצורה מסודרת לכל נכד ונכד שנסאר עד עימו בשעות הלילה, וככל שנכדיו מנסים להתחמק מן החשלוש אינו מועיל להם מאומה. רבנו אינו רוצה להשאר חייב לשום בריה בעולם מאומה.

שלושה ירכוחים עם מרן הסטייפלר

הסיפור שיוספר להלן אינו שייך לסוג הסיפורים שאפשר להבינם, אלא אמור להראות לנו באיזו אטמוספירה חיו גדולי ישראל.

בהזדמנות מיוחדת אמר רבנו: "יש לי שלושה ירכוחים עם הסטייפלר! בשניים אני מבין את שיטתו, אם כי אני סבור אחרת, ואילו בשלישי אני יורד לסוף דעתו".

"הסטייפלר כבר שמיעה, חירש לגמרי באזנו האחת, ובאזנו השנייה הוא בקושי שומע. נוסף על כך, כמעט ואינו רואה בעיניו. כדי ללמוד הוא צריך לקרב את עיניו לגמרא עצמה. כמו כן שריו הוא בבני ברק, עיר שהחום וההבול רבים בה, והוא עצמו יושב ולומד בחדר שכמעט ואין האוויר נכנס לתוכו. הסטייפלר רוצה להתרחק מן ה'עולם הזה' ולא ליהנות ממנו מאומה, משום כך הוא אינו משתמש במכשיר שמיר עז, אינו קונה לעצמו משקפיים, ומסרב להתקין מאוורר או מזגן בחדר. אני איני סבור כך. לדעתי, אם אפשר ללמוד יותר טוב בעזרת מכשיר שמיעה ומשקפיים, אין עוול להימנע מהם. כמו כן, אם אפשר להתרחק טוב יותר בלימוד התורה כשיש בחדר מזגן, הרי שאין לסרב להתקין אותו. לדעתי, כל דבר בעולם הזה שיכול לעזור ללימוד התורה, אפשר להשתמש בו, שהרי זהו תכליתו ולשם כך הוא נוצר, ואילו הסטייפלר סבור שיש להתרחק כליל מכל שייכות עם ענייני העולם הזה".

המשקף רבנו בדבריו:

"יש לי פשט בסטייפלר מדוע אינו נזקק למכשיר שמיעה, שהרי לשם מה נזקק הוא לחוש ששמיעה? הלא 'קריאת התורה' יש לו מי שיעצק את קריאת התורה לתוך אזניו; לדרב עם אנשים אינו רוצה, מי שזקוק לעצתו ולברכתו כותב לו את בקשתו על גבי פתק, ידי בכך.

"הסיבה שאינו מתקין מאוורר או מזגן בביתו היא, משום שכשבת אין מספיק כוח חשמלי בנרגסור של שבת כדי להפעיל גם מזגן, ואינו רוצה מדין עונג שבת שביים חול יהיה לו יותר נוח מבשבת.

"אולם בעיניו כובד הראייה אינו יורד לסוף דעתו הגדולה. הלא אם ירכיב משקפיים ויכל באמצעותם ללמוד בצורה נוחה יותר".

אנו, אנשים קטנים חשוקים בעולם הזה ונהנים ממנו לשם הנאה, אין לנו אלא לעמוד ולהבונן בשלושת ה'ירכוחים' הללו כאדם הער מד בשפולו של מגדל ענק ומרים ראשו כלפי מעלה, וככל שמביט ומסתכל, כול שומרים ראשו כלפי מעלה, כך קולט שהוא עדיין רחוק מלקבל "מושגים" במהותו ובגדלו של המגדל.

חידושי אגדות מהרש"א

בעל-פה, מילה במילה!

באותו יום התרגש חתנו הגאון רבי עזריאל אייערבאך שליט"א, כפי שלא התרגש מימיו.

היה זה לאחרי שנתקל רבנו באחת ממרצפות ביתו, החליק ארצה ושבר את רגלו. תקופה ארוכה שהה בבית חתנו הגאון רבי עזריאל אייערבאך שליט"א בשכונת בית וגן, עד שהחלים.

בימים אלו עסק במה שהוא עוסק תדיר, המשך בלימוד המסכתא בדיוק באותה סוגיא שאחז בה, למרות הכאבים והייסורים.

באחד הימים נכנס הגאון רבי עזריאל אייערבאך כהרגלו אל החדר הפנימי כדי לבחון מקורב את מצב בריאותו של רבנו. הציץ פנימה וראה את הגמרא פתוחה בסוגיא של אגדתא. ידוע ידע שרבנו לומד מאז ומקי דם את האגדתא בדיוק באותה צורה ובאותו עיון שהוא לומד את כל דפי

הגמרא שבש"ס. עסד הגר"ע אייערבאך מן הצד והקשיב לקול לימודו. ואז התרגש כפי שלא התרגש מימיו.

הגמרא הייתה פתוחה לפניו, מתוכה למד את דברי הגמרא, את רש"י ואת התוספות, ובכל קטע אמר בעל-פה, מילה במילה, את לשונו של המהרש"א בחידושי אגדות, כביכול היה מקריא את דברי המהרש"א מתוך ספר פתוח.

"בשנים הרבות שזכיתי להיות במחיצתו ועמדת על גודל מדרגותיו בתורה, ידעתי שיש לו שליטה ללא מיצרים בכל רחבי תורתנו הקדושה. ידעתי שהוא שולט בחוכבם של אלפי ספרי ש"ת על בוריים, אך לא ידעתי עד היכן הדברים מגיעים, עד ידעתי חידושי אגדות מהרש"א.

בעל-פה מילה במילה. מפטיר הגאון רבי עזריאל אייערבאך שליט"א. בכיו של מרן הסטייפלר זיע"א לפני פטירתו

כביו של מרן הסטייפלר זיע"א לפני פטירתו

חדש אב תשמ"ה. עולם התורה מצוי באחת משעותיו הקשות. ענק הדור, מרן בעל ה"קהילות יעקב", מוטל על ערש דווי ומתייסר בחוליו הקשה.

**מִן הַגֵּרֶשׁ ז' אִיעֶרְבֶּאך זי"א הַתְּבֵטָא
וְאָמַר: כְּשֶׁבָאִים לְשָׂאוֹל אוֹתִי שְׂאֵלוֹת
לִקְוָה לַפְעָמִים זָמָן עַד שֶׁמִּקְבְּלִים אֶת
הַתְּשׁוּבָה, וְכִשְׁנִשְׂאֵלֶת הַשְּׂאֵלָה אֶצֶל
הַדָּב אֱלִישִׁיב, הִיא נִעֲנִית בְּרֵגֶע כְּמִיּוֹרָא,
הַסִּיבָה לִכְךָ הִיא: אֲנִי לּוֹמֵד אֶת הַסּוּגִיא
עִם הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים עַד לַהֲלָכָה,
אֲבָל אֲנִי נוֹהֵג לַחֲשֹׁב בַּעַת לִימוּדִי אֶת
הַיְכִי תַמְצִי שִׂיכּוּלִים לַעֲלּוֹת בְּמַצִּיאוֹת.
לִכְן כְּשֶׁבָאָה שְׂאֵלָה לִפְנֵי אֲנִי צָרִיךְ
לְהַתִּיָּשֵׁב וּלְחַשֵּׁב אֶת הַמַּצִּיאוֹת לִפְנֵי
הַסּוּגִיא. אוֹלָם הַדָּב אֱלִישִׁיב מַחֲשֵׁב
בַּעַת לִימוּדוֹ אֶת כָּל הַיְכִי תַמְצִי וְאֵת
כָּל סוּגֵי הַשְּׂאֵלוֹת שִׂיכּוּלִים לְבֹא לִפְנֵי
וְיֵשׁ לוֹ תְּשׁוּבָה מוֹכֵנָה עֲבוּר כָּל שׂוֹאֵל.**

אמר מרן גאב"ד טשעבין זי"א: הרב אלישיב ורבי שלמה זלמן אויערבאך הם פוסקי הדור!

"השואל בעצתו, כאשר ישאל איש בדבר האלוקים".

יהודי המתגורר בירושלים נתקל בבעיה קשה שהיה צורך לפתרה. חפץ לשאול את פי גדולי התורה מה לעשות. פנה במכתב אל הגאון האדיר רבי חיים קנייבסקי שליט"א, שטח בפניו את העניין כולו וציפה למכתב תשובה. הגר"ח שליט"א שלח מכתב תשובה בן מספר שורות, ובו כלל ביי טיפים מדויקים אודות גדלותו של חמיו. המכתב התגלגל גם לידי ידידי הגרב"צ קוק שליט"א, והוא מספר לנו על דודו הגאון האדיר רבי חיים קרייסוויטש זצ"ל, רבה של אנטוורפן, שראה את המכתב... קרא את הביטויים כמה וכמה פעמים, התרגש עד מאוד, עד לא יכול היה לעצור בעד רגשותיו הגואים, תפס את המכתב ברוב חביבות... וכך כותב הגאון האדיר רבי חיים קנייבסקי שליט"א: מאוד נפלאתי על מה שפנה אליי בזמן שיש לו בעיה"ק ח"ו את האורים ותומים מו"ח שליט"א, אשר השואל בעצתו כאשר ישאל איש בדבר האלוקים. ומינה לא תזע.

במקום שמסתיים הלומדות שם הוא מתחיל

ידועה היא הגדרתו של הגאון רבי בצלאל זצ"ל רבה של ירושלים שאמר אודות רבנו: "היכן שנגמרת התועלת של כל הלומדים והלומדות נדונו שם מתחילה גדלותו של הרב אלישיב". אחד מן האריות שבחבורת שומעי השיעור הקבוע ב"תפארת בחר" רים" המכהן כראש ישיבה נכבד מסביר בקצרה: "בתוך שיעורי של רבנו מתגלגלים עשרות ומאות סברות למדניות כלאחר יד. הוא אומר בלי סוף סברות של למדנות אבל בלי ה"חזונות" של הלומדות, אלא מבליעם בתוך הדברים באופן חלק".

בנסתר לא פחות מבנגלה

"כך שמעתי מפי מורי הגאון רבי יהודה עדס שליט"א, אומר לנו הגר"י דרזי שליט"א. "יום אחד נכנסתי לבית אבי מורי הגאון המקובל רבי יעקב זצ"ל. דלת חדרו הייתה סגורה למחצה, שלא כדרכה להיות פתוחה לרווחה... דרך הפתח הצר הבחנתי שאבי יושב עם ידידו, רבנו, ושניהם מסתוריים... נקפו השעות, וסוד שיחם בעיצומם... ר"ק לאחר שעה ארוכה יצאו השניים. אבי מורי ליווה את רבנו לעבר הפתח ושם כשכבול אחוז התפעלות: 'דע לך, בני', אמר לי נרגשות, 'כבר אמרתי לך בעבר שאצל הרב אלישיב שני התלמודים, בבלי וירר-שלמי, מונחים בכיסו ושגורים בפיו כפי שהפיק 'אשרי יושבי ביתך' שגור בפניו... היום נודעתי כי גדול האיש מאוד בחירת הנסתר לא פחות מבחירת הנגלה...'.

"כל אותו היום היה אבי מורי אחוז התפעלות. "כפעם אחרת נכנסתי שוב לבית אבי מורי זצ"ל, וראיתי את רבנו יוצא מן הבית. נמלאתי סקרנות: מדוע הגיע רבנו אל בית אבי מורי זצ"ל, שמה היה זה בענייני בית הדין או שיש להם עניינים נוספים ביניהם? "הפעם הם שכחו להזכיר את הספר המשותף. נכנסתי לחדר ומצא-תי את ה'עץ חיים' מונח על השולחן. מסתבר שזה היה הנושא המשותף ללימוד בין השניים, נושא שאותו הסתירו והצניעו ועסקו בו כשאי-

(ביותר!)

"אני מעורר שאלות, הפוסק הוא הרב אלישיב!"

מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל סלד כל ימיו בתכלית הסלידה מן הפרסום ומגינני הכבוד. "מלחמה" מיוחדת הקדיש מרן הגרש"ז באלו שהצמידו לו תארים שלדעתו הענוותנית לא היה ראוי להם. באותן השנים היתה העיתונות החרדית נוהגת להזכיר את שמו בתוספת התואר "פוסק הדור" או "עמוד ההוראה". דבר זה הסב לו כאב רב, ובכל פעם שהיה נתקל בתארים מעין אלו, היה יוצא מגדרו ומבטא את כאבו באופן חריף. כשהתואר "פוסק הדור" הפך להיות חלק בלתי נפרד משמו, פנה באופן אישי אל אנשי מערכת העיתון ודרש מהם במפגיע להפסיק לה-צימד לו את התואר. כשלא הראו לו סימני הסכמה לדרישה הבלתי מחפשיית, יצא מגדרו וגער בהם קשות. העז אחרי מהם פניו ושאל בתמימות: "אם מר אינו פוסק הדור,

תפילה רבות נישאות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, בהיכלי הישיבות הקדושות ובמוסדות התורה, וכולם מבקשים בבכי ובתח-נונים לפני הקב"ה: לקיים בנו חכמי ישראל, שלא יכבה עמוד האש ההולך לפני המחנה ומאיר את חשכת הגלות. אראלים ומצוקים אוחזים בארון הקודש, והמלחמה ביניהם מת-נהלת במלוא עוזה.

מרן הסטייפלר שרוי בערפול חושים. לעיתים מאבד הכרתו ל-מים ספורים, עד שבקושי נשארת נשמתו אחוזה בגופו, ולפעמים מתעורר ומחייסר בייסורים נוראים מחמת מחלתו. באחד הימים הללו, נר אלוקים טרם יכבה וקול בכי נורא פורץ מפי מרן הסטייפלר. בכביו הרי הוא מבכה את הדור. כל מי שמע את בכיו זה, נדעזע בכל נימי נשמתו. ככה ואמר מרן הסטייפלר: מה נשאר לנו בדור? "היה לנו את רבי יהושע לייב דיסקין ז"ל, היה לנו את החזון איש, היה לנו את הרב מברסקי, והלכו לעולמם. לא נשאר לנו פוסק בדור הזה. נשאר לנו רק הרב אלישיב שהוא הפוסק, ואין לו אנשים סביבו". דרך ותשבה, באיזו רשימה מיקם מרן הסטייפלר את רבנו, ועם אלו גדולי עולם הוא מנה אותו.

גם אילו חי בזמן החתם סופר - היה נחשב לאדם גדול!

דבר ידוע לכל צורבא מרבנן בעולם התורה, מה שמרגלא בפומיה דראש הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל אויערבאך שליט"א: גדלותו של רבנו אינה מסוג הגדלות הכוללת רק בדורו, דור יתמי דיתמי. אף אם היה רבנו חי בדור דעה של רבנו החתם סופר וגדולי דורו, היה נחשב לאדם גדול.

"גם באמצע השינה אפשר לשאול שאלות של פיקוח נפש!"

תלמיד רבנו, הגר"י דרזי שליט"א, שזכה להסתופף רבות גם בצלו של מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, מספר על התבטאות מפליאה שמע לא פעם ולא פעמים מפי אודות רבנו. לפעמים הובאה בפניו שאלה קשה עד מאוד, והיו לו ספקות בהכר-עת. היה אומר לשואל: 'לך לרבי יוסף שלום ותשאל אותו את השא-לה. גם אם הוא יהיה באמצע השינה ותחזיר אותו, יענה לך על שאלתך ואתה יכול לסמוך על תשובתו אף אם זו שאלה של פיקוח נפש ממש'. כדברים הללו מספר גם בשם הגאון רבי יהודה עדס שליט"א, ראש ישיבת "קול יעקב":

היה זה לפני יותר מארבעים וחמש שנה, כשבא בבית הנישואין והתגורר בשכונת "מאה שערים". הלך להימלך אצל רבו, מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל, בפני מי מהרבה הגרים באזור מגוריו ישטח את שאלותיו ואת ספקותיו.

מרן הגרש"ז אויערבאך ענה לו ככהאי לישנא: "את שאלותיך תפנה לרבי יוסף שלום אלישיב, אותו אפשר לה-עיר באמצע השינה ולשאול את השאלה המסובכת ביותר. הוא יענה מיד, מבלי לחשוב אפילו, כי הכל מסודר במוחו. בזמן לימודו הוא כבר לוקח בחשבון את כל ההיכי תמציי וסוגי השאלות העשויות להתעורר, ומשנתו סדורה לו בכל עניין ועניין". הגאון רבי עזריאל אויערבאך שליט"א מגולל בפניו את אשר שמע פעמים רבות מפי אביו, שהיה אומר אודותיו תדיר: "אין הוראה אצו רע, דער גרעסטער!" ("בענייני הוראה, הוא הגדול

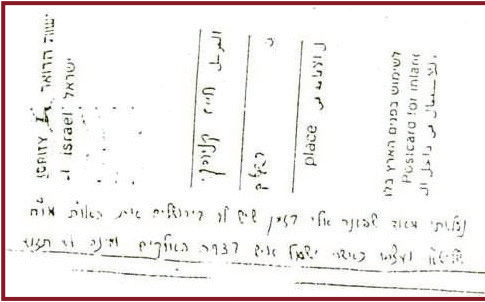
איזהו התואר הנאה לו?"

אמר לו מרן הגרש"ז: "אני מעורר השאלות של הדור, ואילו פוסק הדור יש רק אחד, והוא הרב אלישיב!"

מרן גאב"ד טשעבין זי"א

שר התורה מרן גאב"ד טשעבין בעל ה"דובב מישרים" וזע"א שהאיר את עיני כל ישראל בתורתו והיה תל תלפיות לשואלים מכל קצווי העולם התורני, נשאל בערוב ימיו, בשעה שנחלש וקשה עליו המאמץ להכניס עצמו לפוסק בשאלות חמורות, למי יוכלו להפנות את השאלות הקשות שיתעוררו?

אלון בכוח

שיעור בגמרא ובמפרשים, אולם אישיותו מקרינה על כל הסוככים אור של מידות טובות הנספג היטב באישיות השומעים, עד שהופך לחלק בלתי נפרד ממציאתם ומהווייתם, חוט שדרה עיקרי בבניין אישיותם. בהודמנות אחת, בשעה שנפתחו לפני שיעור אורה, צינתי בפני רבנו עובדיה ז"ל בהתפעלות גדולה.

רבנו זרח כולו באושר והפטיר: "אמת! והולאי שימשך הדבר כן הלאה!"

בליל האפלה

ידידי ש"ב הרב הישיר רבי פנחס מנדלסון שליט"א, שהוא כמעט בן גילו של רבנו ונמנה עם חברי "תפארת בחורים" למעלה משבעים וחמש שנה, שמע שיעורים מפי רבנו מימיו הראשון ברבנות החברה (ובמשך כשבע שנים הספיק לשמוע שיעורים ב"תפארת בחורים" מפי אבי רבנו) - סיפר לי בחידותא מיוחדת מעשה החקוק בעצמותיו עד עצם היום הזה:

היה זה בשנת תשי"ז, בעיצומה של מלחמת סיני. המפציצים המ- צריים לא בחלו בשום מאמץ לשבש את חייהם החרושים בארץ ישראל. בעיצומי של ליל טסו מעל שמי הארץ והנחיתו פצצות היכן שחשדו שישנו מקום יישוב. עקב כך הכריזו השלטונות על "האפלה" ואסרו הדלקת אור בשעות הלילה, כדי לא להסגיר את מקומות היישוב.

השיעור ב"תפארת בחורים" נכתבל. הרי לשבת וללמוד באפילה בלתי אפשרי.

ברם, בלבו של רבי פנחס מנדלסון, גבאי החברה, התחוללה סערה. הייתכן? השיעור, לחם חוקם של החברים זה רבות בשנים, יתבטל לאחר כל שנות קיומו?

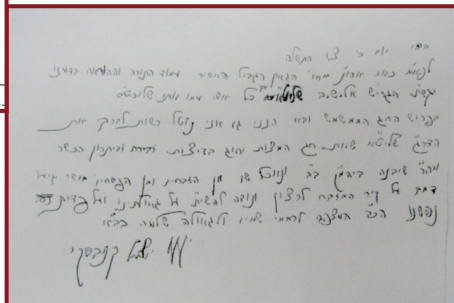
חישב רבי נחום ומצא עצה: ערך "סיכוב" בין בתי כנסיותיה של "מאה שערים" וביקש מגבאי בתי הכנסת את הפרוכות שאינן בשימוש. נטל כמה פרוכות ועלה במדרגות בית המדרש "תפארת בחורים", עמד ותלאן סביב החלונות, פרוכת על גבי פרוכת, שכבה על גבי שכבה, עד שנאטמו כל חלונות בית המדרש. עתה אפשר להדליק את האור בבית המדרש מבלי שייראה בחוץ.

כאשר סיים את מלאכתו, פנה לעבר סמטת חנו, עלה לבית רבנו וב- פיו בשורה: "דער רעכע קען ארוף קומען זאגן דעם שיעור" ("הרעכע יכול לבוא ולומר את השיעור").

"היה זה מחזה מופלא", מתורפ רבי פנחס מנדלסון על זיכרונותיו.

"שישים חברים הגיעו אל השיעור, פני כולם קרנו מאושר. הייתה זאת שמחה גדולה. עברו הרבה שנים מאז, אבל את ה'עם' של השיעור עם הפרוכות על החלונות איני מסוגל לשכוח, זה נחרת לנו בעצמות".

במסירות הדתית יוצאת דופן. ה"ביחד" היה סמלם מאז ומקדם. במשך שנות קיום החברה, לא נרשמה אף מחלוקת אחת בין החברים, לא נראתה תופעה של צרות עין ושל קנאה, לא שררה תחרות בין החברים, אור מחוק של מידות טובות האירי בחלל בית המדרש. גם לאחר שלבש ה"שיעור" גוון אחר, הודות לתלמידי חכמים רבים ש"גילו" את השיעור והחלו להשתתף בו, גם לאחר שהתחלפה אוכלוסיית תלמידי השיעור, מעולם לא פרצה מחלוקת בין

לפתע זינק רבנו ממקומו כארי ונעמד מלוא קומתו.

נבהלתי כהוגן, לא ידעתי מדוע זינק בעצמה כזאת ממקומו.

לקח לי רגעים אחדים לתפוס את המתחולל...

ואז הבנתי...

תוך כדי שגללתי את הספר הזעיר, היטיתי והרמתי אותו במקצת... והלא הלכה פסוקה היא, שצריך לעמוד מלוא קומתו בפני ספר תורה העומד.

המשתתפים.

עקבתי אחר העניין הזה במשך שנים רבות, נתתי עיני על המשתתפים בשיעור ונוכחתי לדעת, כי כל מי שמצטרף אל השיעור באופן עקיב הוא בעל מידות טובות: או שהוא מגיע לכתחילה עם מידות טובות, או שחל בו שינוי מהותי הודות להשפעה הקורנת בין הכתלים. מה שברור הוא, שבעל מידות שאינן טובות אינו שורד בשיעור לאורך זמן. מעולם לא עסק רבנו בשיעורו בנייני עבודת המידות. השיעור הוא

רק כשנפתח חרך צר לבית גנויים - נתגלה הדבר".

הגה"ק בעל ה'לשם': "הוא עוד ישתמש בידיעות הללו במשך חייו".

בלשון זו מספר לנו בגאון רבי משה אלישיב שליט"א: "הסיפור הזה הוא מוסמך! יש לי בו רק ספק אחד, איני זוכר אם שמעתי אותו מאבא או שמעתי מהסבא רבי אריה לוי". בימי זקנותו, כהו עיניו הקדושות של הגה"ק המקובל האלוקי בעל ה'לשם" זיע"א. הוא לא היה מסוגל ללמוד מתוך ספר ואף לא יכול היה לכתוב בעצמו את ספריו הקדושים ברוי תורת הנסתר. נכדו זכה למה שלא זכו רבים אחרים - לעבור את מפתן הדלת, דבר שלא רבים העזו לעשותו, ואף זכה לשהות שעות רבות במחיצת הסב הקדוש המקובל האלוקי.

היה קורא לפניו מתוך ספרים, ביניהם הרבה ספרי קבלה. פעמים רבות היה שולף את קולמוסו, ובכתב ידו הנאה והמפואר היה חורט את חידושי סבו הקדוש בקבלה עלי נייר.

כשחפץ הסב הקדוש בעל ה'לשם" זיע"א להעלות על הכתב את ההקדמה ל"ספר הכללים" - קרא לנכדו הילד אל חדרו הקדוש והחל לקרוא לפניו את ההקדמה שרוצה לכתוב. הוא קרא, והילד חקק את הדברים על גבי הכתב.

כל מי שיתבונן אפילו מקפויא באותה הקדמה, יראה מיד כמה הר- ברים אמורים: עיניי קבלה עמוקים אשר נשגבים מהבנת רוב רובם של אנשי העולם שאינם מבינים אפילו את פירוש המילות, קל וחומר שהם נשגבים מהשגתו של ילד צעיר.

כדי שיכתוב הילד את הדברים כראוי, ולא יכלבל את העניינים מחמת חוסר הבנתו בניינים אלו - החל הסב הקדוש ללמדו את המ- שגים שעליהם הוא עומד לכתוב.

האב, רבי אברהם אלישיב, נכנס אל החדר הקדוש והביע את תמימתו: לשם מה לוקח סבא בעבור עניין זה את הילד? הלא אינו מבין מאומה מן הדברים הנאמרים. האם לא מוטב היה שילמדו באותו זמן דברים שהוא יכול להבין? יתירה על כך, כל טעות, ולו הטעות הקטנה ביותר, יכולה לשבש את כל מהלך הדברים הנשגבים, סתרי העולמות העליונים, ומנן שלא יטעה הילד?

משפט נחרץ יצא מפי הסב הקדוש בעל ה'לשם" זיע"א: "סי וועט עם צום ניסט קומען דורכן לעבן" ("הוא יעשה שימוש בידיעות הללו במשך ימי חייו").

ומי יעמוד בסוד הדברים שיצאו מפה קדשו של המקובל האלוקי הגה"ק בעל ה'לשם" זיע"א? בשנות ילדותו המוקדמות, כבר רכש את הבסיס לתורת הקבלה, מפי סבו המקובל הגדול אשר גדולי ישראל חרדו ורעדו מעוצם גדולתו הבלתי נתפסת.

איך ביניהם לא קנאה ולא תחרות

"מי שאין לו מידות טובות, והוא לקוי בקנאה ובתחרות, אף אם הוא עושה דרכו אל השיעור הידוע בבית המדרש 'תפארת בחורים', הוא לא ישרוד בו לאורך זמן, אלא יפלט מעצמו". לעובדה מהיממה זו שמו לב רבים מן הנוכחים בשיעור.

מציאות היא, כל הרוצה - יבוא ויבדוק. מציאות מפליאה זו קיימת כבר מראשית יסוד חברה "תפארת בחורים" ועד ימינו אלה. בין חברי "תפארת בחורים" שררה תמיד אהבה עזה, הם הצטיינו

אמר לו רבנו: "כל אחד מבין את כוונותיו של הרב שך אחרת, זה אומר שהוא מתכוון לכך וזה אומר שהוא מתכוון אחרת. אני אומר לכם שהרב שך הוא איש נקי בתכלית הנקיות וכל כולו לשם שמים, לכן החלטתי להצטרף אליו".

ואילו מרן הגראמ"מ שך יצא מן הבית שבסמטת חנו, ירד במדרגות הבית, מלא התפעלות. למקורבים שליווהו חזר ואמר: "אה, אזא נקיות, אזא טהרה, אזא ריינקייט" ("כזו נקיות, כזו טהרה...").